

Eugeni S. Reig, arreplegador de vocables valencians

David Pagès i Cassú

Eugeni S. Reig (Alcoi, 1942) és un d'aquells picapedrers amb què compta la llengua; és a dir, una d'aquelles persones que, amb entusiasme i tenacitat, la difonen, l'enriqueixen, l'estudien i la prestigien. Ha tingut sempre, des de ben petit, un gran interès per arreplegar vocables valencians. En 1999 es donà a conèixer en l'àmbit lexicològic amb el llibre *Valencià en perill d'extinció*. De llavors ençà, el nombre de publicacions seves relacionades amb la nostra llengua no ha parat de créixer.

***Valencià en perill d'extinció, El valencià de sempre, El borum i els gospins, Les nostres comparances...* certifiquen que vós sou un enamorat de les paraules i que heu treballat per salvar de l'oblit el patrimoni lèxic. És així?**

Sí, m'interessa molt el lèxic de la nostra llengua i no únicament les paraules, també la fraseologia lèxica, que és el que està més en perill de perdre's o, almenys, d'empobrir-se d'una manera dràstica.

L'any passat aparegué el volum *Les nostres comparances*. Es tracta d'un recull inèdit, en format

digital, de 3.500 modismes comparatius d'igualtat, superioritat i d'inferioritat.

Vaig escriure *Les nostres comparances* al llarg de catorze anys, entre el 2 de maig del 2005 i el 6 de maig del 2019, treballant tots els dies un bon grapat d'hores, i quan dic «tots els dies» vull dir exactament el que dic: «tots els dies, absolutament tots». El llibre representa més de cinc mil dies de treball.

Ens imaginem que moltes comparances deuen ser compartides amb la resta del domini lingüístic...

Totes les comparances són valencianes, però ben poques ho són exclusivament. Algunes, com ara «més fam que Garró» i «més burro que Tacó», són només valencianes i d'altres, un bon grapat, són localismes de diferents poblacions valencianes, però la immensa majoria són català general.

L'experiència al capdavant d'*InfoMigjorn* —que actualment distribueix el col·lectiu *Set Ciències, d'Andorra*— devia ser molt intensa i, ahora, molt fructífera...

Vaig distribuir el butlletí *InfoMigjorn* durant quasi set anys i mig, des del 18 d'agost del 2008 fins al 20 de desembre del 2015. L'enviava dilluns, dimarts, dimecres i dijous. El divendres enviava *InfoMigjorn Cap de Setmana* i el dissabte i el diumenge enviava, sovint, escrits meus, com ara els meus «Comentaris al DNV» i diversos articles. Entre unes coses i altres, vaig trametre informació als subscriptors durant més de 2.500 dies.

Els fruits devien ser molts...

El butlletí va arribar a tindre més de deu mil subscriptors de tot el domini lingüístic català i bastants d'ells eren catalanoparlants que vivien arreu del món. Les notícies que enviava eren sempre de llengua catalana, independentment del lloc on s'havien originat i sempre eren només de llengua, mai de política o d'altres qüestions.

Què diríeu a algú que qüestionés la unitat de la llengua catalana?

Les llengües són creacions artificials obtingudes a partir de diversos parlars que són més o menys semblants. Per a aconseguir-ho, s'elaboren unes normes gramaticals i es fa un diccionari normatiu i ja està creada la llengua. Per a assolir que les persones que viuen en la zona dels parlars primitius accepten la normativa creada, l'aprenquen i estiguen convençuts que la llengua que s'ha constituït és la que s'ha de parlar i escriure, calen uns mitjans que obliguen la població a acceptar-la. Si es disposa dels mitjans adients i la força per a aplicar-los de la manera convenient, al llarg del temps s'acaba assolint l'èxit. Si es disposa dels mitjans, però no de la força per a aplicar-los, aleshores és impossible vèncer, cal convèncer, i això és més complicat i molt més difícil.

Ens ho podríeu concretar una mica més?

Això de la unitat de les llengües és una qüestió molt complexa. Vós considereu que a Suècia, a

Dinamarca, a Noruega i a Islàndia es parla la mateixa llengua, o penseu que es parlen llengües diferents? I a Croàcia i a Sèrbia parlen la mateixa llengua o no? I el romanés i el moldau són la mateixa llengua? I el flamenc i el neerlandés? En això de la unitat de les llengües **la lingüística no té el pes que hauria de tindre, són altres els factors que són decisius**. I com que el fet d'explicar això de la unitat d'una llengua és tan complicat i depèn de tants factors, a algú que qüestionara la unitat de la llengua catalana no li diria res en absolut. Qui qüestiona la unitat de la llengua ho fa, normalment, perquè té idees preconcebudes que corresponen a determinades ideologies. A eixa persona no li interessa gens la lingüística i jo no discutisc mai sobre creences de cap mena. Tinc massa coses a fer i massa poc temps per a dur-les a vènit, així que no puc permetre'm emprar el meu temps en qüestions que no m'aporten cap benefici ni cap satisfacció.

Heu estat sempre un ferm defensor de la unitat de la llengua catalana, per bé que contrari a la seva uniformitat.

Molts catalans —encara que no tots, afortunadament— consideren que *unitat de la llengua catalana* significa que els valencians parlem com parlen ells. Els parlars valencians tenen unes característiques lèxiques, fonètiques, sintàctiques i morfològiques que ens diferencien bastant del català oriental i que, en molts casos, són herència del nostre valencià medieval, el dels nostres clàssics. L'any 1959 vaig llegir els versos d'Ausiàs March en el llibre *Antologia poètica. Versió original i moderna*, a cura de Joan Fuster. En el llibre trobem, en les planes de l'esquerra, els poemes en versió original, i en les de la part dreta, la versió que va fer Fuster al català normatiu actual, però amb el lèxic, la morfologia verbal i la sintaxi emprada hui en dia pels catalanoparlants de Catalunya, cosa que, en moltes ocasions, resulta bastant sorprenent per a un valencianoparlant actual que es troba més identificat amb el text original que amb la versió actualitzada. Unitat de la llengua, sí, però uniformitat, no. Els valencians no podem ni devem renunciar als atributs que la nostra llengua ha conservat des de temps immemorials i que conforma la nostra identitat com a poble.

Com valoreu la tasca de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua?

Considereu que ha fet una bona tasca. La relació entre l'AVL i l'IEC ha de ser, imprescindiblement, de col·laboració cordial i constructiva. I també amb la Universitat de les Illes Balears. Cal que les tres

entitats treballen juntes per tal de conservar, millorar i enfortir la llengua.

Enguany celebrem l'Any Joan Fuster. Vàreu conèixer Fuster? Com el recordeu?

El vaig conèixer a primeries de desembre de 1962 i, després, vaig parlar amb ell en diverses ocasions. He llegit tots els seus assajos i el considere un escriptor molt lúcid, molt intel·ligent, molt agut i amb una gran formació.

El 1962 fou també l'any de la publicació de *Nosaltres els valencians*...

Vaig comprar un exemplar en la llibreria Can Boïls i el vaig llegir amb molt d'interés. El llibre em va impactar i el vaig comentar amb els meus companys d'estudi. U d'ells, Artur Ramon i Fos, que era de Sueca, em va dir que ell coneixia Fuster i em va proposar presentar-me'l. Li vaig dir que sí. Al cap d'uns quants dies em va dir que havia concertat una trobada en les oficines d'una editorial a les quals Fuster anava de tant en tant. Una vesprada, a primeries de desembre de 1962, vaig acudir al lloc acordat. El meu company em va presentar Fuster que, en aquells moments, era un

home jove, de quaranta anys. Jo encara era molt més jove, només en tenia vint. Vàrem parlar tots tres durant més d'una hora.

Cap on es va decantar la conversa?

Li vaig dir que *Nosaltres els valencians* m'havia interessat molt i la conversa es va decantar sobre el contingut del llibre. Joan Fuster era un gran conversador. Parlava molt i molt bé sobre l'assumpte que es tractava i, de sobte, es quedava mirant-te fixament, esperant una resposta o un comentari. Li agradava conversar, no fer monòlegs, i, per consegüent, de tant en tant, esperava el *feedback* que confirmara que l'interlocutor havia entès el que deia i, a més, esperava que manifestara la conformitat o la disconformitat i que expressara la seua opinió sobre la qüestió. Feia com el professor que fa una lliçó magistral i, quan ho troba oportú, interromp la seua explicació i fa una pregunta a algun alumne a fi de saber si s'assabenta o no de les coses que explica. Vaig fer el que vaig poder. Jo tenia només vint anys i la meua formació era, fonamentalment, tècnica; però, malgrat això, considere que la conversa va ser interessant i profitosa, almenys per a mi. Aquell dia me'n vaig eixir molt satisfet i molt content de l'entrevista

amb Fuster. I molt devanit d'haver-lo conegut i haver pogut parlar amb ell personalment.

«El descrèdit de la realitat» és un altre dels grans assaigs de Fuster...

L'any 1963 vaig comprar i llegir *El descrèdit de la realitat*, que sis anys abans m'havia recomanat un amic com a molt bo. Em va interessar molt i recorde les llargues converses que vaig mantindre en aquells dies amb Jordi Valor i Gisbert —que més avant esdevindria el meu cunyat— sobre eixe llibre. Jordi, que aleshores estudiava pintura en l'Escola Superior de Belles Arts de Sant Carles, em comentava com de veritat és que una poma artificial, feta de cera o de plàstic, esdevé el paradigma de bellesa i perfecció d'eixa fruita i, en canvi, una poma de veritat, una poma real, no ens sembla mai tan bonica i tan perfecta com la postissa. La realitat està desacreditada.

Deveu haver llegit la major part dels assaigs que va escriure i publicar el savi de Sueca.

Sí, encara que no tots. En canvi, he llegit molt poquet de la seua poesia. Fuster m'ha interessat només com a assagiste i com a estudiós i investigador de la nostra cultura, de la nostra història, de la nostra literatura.

Algun cop heu dit que veieu molt clar que el model lingüístic que emprava Joan Fuster no és gens adequat per a aconseguir el redreçament i la normalització del valencià. Ens en podeu explicar el motiu?

Perquè renuncia a emprar una part notable del nostre lèxic tradicional, el que ens hem passat de pares a fills des de fa segles, i el substitueix per un lèxic emprat en els parlars catalans orientals que als valencians ens resulta estrany i, en no poques ocasions, desconegut. I bona part de la morfologia i de la sintaxi també es veuen afectades per eixa actitud d'abandonament d'allò que ens és propi. Eixe model lingüístic claudicant crea desconfiança en una part gens negligible de la població valencianoparlant perquè no el reconeix com a propi i el rebutja. Si haguérem seguit les petges de lingüistes nostres tan valuosos i tan clarividents com Josep Giner, Manuel Sanchis Guarner i Enric Valor i no haguérem tirat la robeta al mar, com va fer Fuster, ens hauríem evitat reaccions adverses que han entrebancat el procés de

recuperació del valencià d'una manera important i han afavorit la degradació de la llengua i l'acostament al castellà. Lamente moltíssim que Fuster no s'adonara com de destructiu per a l'autoestima del poble valencià va ser —i continua sent— el seu model lingüístic basat, fonamentalment, en el català oriental.

Com la va enfocar, tota aquesta qüestió, Pompeu Fabra?

D'una manera completament diferent. En un article publicat l'any 1918 en la revista *Nostra Parla* en el qual s'adreçava als valencians, escrivia: «Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que empenyéssiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i de redreçar-lo i d'enriquir-lo procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals.» A hores d'ara m'agradaria a mi poder parlar amb Joan Fuster de tot açò i discutir-ho,

però ja és impossible perquè, per desgràcia, ja fa anys que va faltar.

Parleu-nos del vostre sogre: l'escriptor alcoià Jordi Valor i Serra.

El meu sogre va nàixer el mes d'octubre de l'any 1908. Va ser mestre d'escola, d'aquells mestres vocacionals que es dediquen en cos i ànima a la seua tasca d'ensenyar i formar els xiquets. I també va ser un d'aquells escriptors valencians que en els anys quaranta, cinquanta i seixanta del segle xx, en una època plena de problemes, dificultats i entrebancs, varen lluitar amb dents i ungles, a foc i a flama, per la supervivència, la normalització i la dignitat de la nostra llengua, sense perdre mai la il·lusió ni l'esperança. Gràcies a aquells autors i a les obres que foren escrites i publicades en aquells anys difícils de la postguerra espanyola, sense mitjans de cap classe i amb tot en contra, es va mantindre viva la flama de la literatura en la nostra llengua en terres valencianes. Parle d'autors com ara Josep Mascarell i Gisp, Enric Valor i Vives, Joan Valls Jordà, Maria Ibars i Ibars, Antoni Igual Úbeda, Francesc Almela i Vives, Bernat Bono i Barber, Enric Soler i Godes, Eduard Soleriestruch, Vicent Sorribes i Gramatge, Carmelina Sánchez-Cutillas, Carles Salvador i Gimeno, Beatriu Civera, Maria Beneyto, Nicolau-Primitiu Gómez Serrano, Martí Domínguez Barberà, Emili Beüt i Belenguer i molts més. El meu sogre, Jordi Valor i Serra, va ser u d'ells.

Ens imaginem que la vostra esposa, Conxa Valor, us deu acompanyar en totes les travesies hagudes i per haver...

La meua esposa ho és tot per a mi, sense ella no hauria pogut fer res del que he fet. No puc imaginar-me com hauria sigut la meua vida sense ella.

Ens imaginem que deveu tenir la taula plena de projectes a realitzar. En què esteu treballant en l'actualitat?

Estic treballant en un nou recull lingüístic molt ambiciós, molt més extens que els que he publicat fins ara. Tinc també en el cap fer una mena de llibre de records de vida i de llengua i, de tant en tant, escric alguns fragments.

Una llengua, per a un poble, és...

La seua pàtria.

Com definiríeu el vostre estat d'ànim lingüístic?

El meu estat d'ànim lingüístic és bo, per això treballa en qüestions de lexicologia valenciana cada dia unes quantes hores. Si no fora bo, en lloc de treballar, faria les coses que fan tots els jubilats.

Què els diríeu, als joves i als nouvinguts, perquè coneguessin bé la llengua i l'empresin amb freqüència?

Als jòvens els diria que conèixer **bé la llengua** i emprar-la amb freqüència reforça la seua personalitat i els vincula amb la societat a què pertanyen. La llengua és l'atribut més important que tenim com a poble diferenciat i no podem perdre-la perquè ens despersonalitzaríem, perdríem la nostra identitat. Als nouvinguts els diria que aprendre la llengua i parlar-la sovint, amb normalitat, els ajuda molt a integrar-se en la societat que els acull i això és molt bo per a ells.

Un autor i una obra pels quals tingueu una especial predilecció.

Si únicament he de dir un autor i una obra, triaré Enric Valor i la novel·la *Temps de batuda*.

Eugeni S. Reig va complir vuitanta anys el passat 12 de maig. Vuitanta anys actius, ben portats i plens de bons fruits. Li desitgem que en pugui complir molts més i que pugui continuar fent tan bona feina!!

